

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Кафедра дошкільної освіти

**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

МАГІСТЕРСЬКИЙ ПРОЄКТ

Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»

Гурин Анна Віталіївна

Група ДОМ1-24-1.4з

Науковий керівник:

Людмила Василівна Козак,

доктор педагогічних наук,

професор, професор кафедри

дошкільної освіти

Допущено до захисту

Протокол №____ від____

Завідувач кафедри

Половіна Олена Анатоліївна

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
1. ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК.....	6
1.1. Теоретичний аналіз проблеми у психолого-педагогічній та методичній літературі.....	6
2. МЕТОДИЧНИЙ БЛОК.....	13
2.1. Дослідження стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку	13
2.2. Методика розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.....	22
3. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК.....	28
3.1. Розробка методичного портфоліо проєктів «Пізнаємо світ природи разом» для розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.....	28
4. КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ БЛОК.....	29
4.1. Перевірка ефективності методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності	29
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34
ДОДАТКИ.....	37

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одним з пріоритетних напрямів сучасної дошкільної освіти є формування у дітей цілісної наукової картини світу, сучасного світогляду, здібностей і навичок самостійного пізнання [11]. У цьому контексті важливим є створення таких умов, які б максимально сприяли розвитку пізнавальної активності дітей у сучасних умовах.

Розвиток пізнавальних інтересів – один із ключових напрямків у взаємодії з дітьми дошкільного віку. У Державному стандарті дошкільної освіти (2021) зазначено важливість інтересу з боку дитини до цікавих конструктивних завдань, пов'язаних із інтелектуальним напруженням, мотивації на дослідження об'єктів і явищ природи, пізнання нового; вміння виявляти стійкий інтерес до дослідницького пошуку як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності [1]. Психологічні дослідження свідчать про винятково важливе значення розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в аспекті підготовки дітей до школи. Пізнавальні інтереси розглядаються як важливий і гуманний мотив навчальної діяльності: дитина повинна навчатися тому, що їй цікаво дізнатися про різноманітні явища природи і суспільного життя, а не тому, що цього вимагають дорослі [11].

Проектна діяльність є однією з активних форм пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку, яка спрямована на розв'язання проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього продукту, що має суб'єктивну або об'єктивну цінність і може розглядатися як спосіб організації такої діяльності. В основі проектної діяльності – взаємодія суб'єктів освіти (дітей, вихователів, батьків), яка виявляється у спільній праці, пізнанні, спілкуванні.

Окремі аспекти проблеми розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку розглянуто в працях вітчизняних психологів – Г. Костюк, В. Котирло, Є. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Піроженко, І. Товкач та педагогів – О. Кононко, К. Крутій, О. Кузіної, Н. Лисенко, З. Плохій, Т. Пономаренко та ін.

Теоретичні основи та практична реалізація інтегрованого підходу в дошкільній освіті представлені у дослідженнях А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій та ін. Важливі питання організації проєктної діяльності дошкільників знайшли відображення у наукових роботах Ю. Буракової, Н. Гавриш, І. Кіндрат, Л. Козак, О. Ліннік, Т. Піроженко, О. Половіної, Н. Токаренко, Л. Швайки та ін.

Попри таке наукове розмаїття, організація проєктної діяльності дітей у закладах дошкільної освіти має ситуативний характер, а використання потенціалу проєктної технології у розвитку пізнавальних інтересів дітей потребує подальших досліджень.

Актуальність зазначеної проблеми сприяло вибору теми магістерського дослідження: **«Розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності».**

Об’єкт дослідження: розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – методика розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.

Відповідно до об’єкта, предмета, мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Дослідити теоретичні й методичні засади розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.

2. Виявити критерії, показники й схарактеризувати рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

3. Обґрунтувати методику розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності та розробити методичне портфоліо тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом».

4. Експериментально перевірити ефективність методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань були використані взаємопов'язані **методи дослідження:**

– *теоретичні:* вивчення, аналіз та узагальнення психологічної, педагогічної, методичної літератури – з метою дослідження теоретичних аспектів проблеми; синтез, систематизація й узагальнення – з метою визначення змісту ключових понять дослідження; порівняння та узагальнення теоретичних й емпіричних даних – з метою актуалізації досліджуваної проблеми;

– *емпіричні:* цілеспрямоване спостереження, бесіда, аналіз діагностичних методик – з метою визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості пізнавальних інтересів старших дошкільників; педагогічний експеримент – з метою перевірки ефективності методики розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.

Тип проєкту: практико-орієнтований.

Цільова аудиторія: діти старшого дошкільного віку.

Терміни реалізації: листопад 2024-червень 2025 року.

Теоретичне значення дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності; уточненні критеріїв, показників та рівнів розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку; дослідженні сучасного стан розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання результатів дослідження розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності у практичній роботі педагогів, які працюють з дошкільниками старших груп у ЗДО. Запропонована методика розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності та розроблено методичне портфоліо тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом», які стануть корисними для роботи педагогів ЗДО старших груп.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на Всеукраїнському форумі «Дошкільна освіта в контексті сталого розвитку: інвестиція в майбутнє» (28-29 січня 2025 року), м. Полтава; XII Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції з міжнародною участю «Науковий простір студента: пошуки та знахідки» (25 березня 2025 року), м. Київ, тема доповіді «Проектна діяльність як засіб розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку» та опубліковано в статті на тему «Розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності» у науковому фаховому виданні «Інноватика у вихованні», 1(22), 30-39.

База дослідження: науково-дослідна робота проводилась на базі ЗДО № 205 м. Києва. У дослідженні взяли участь 30 дітей віком 5-6 років.

Обсяг і структура роботи обумовлені метою та завданнями дослідження, а також логікою розташування в ній матеріалу. Магістерський проєкт складається із вступу, чотирьох блоків, висновків, списку використаних джерел, додатків, методичного потрфолію тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом».

1. ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

1.1. Теоретичний аналіз проблеми у психолого-педагогічній та методичній літературі

Розвиток пізнавальних інтересів, як один із найважливіх чинників навчання постійно знаходиться в центрі уваги дослідників, адже взаємодія дитини з навколишнім світом можлива лише через її активність, зацікавленість та діяльність.

Аналіз наукових досліджень з проблеми розвитку пізнавальних інтересів дітей засвідчує наявність різних підходів до визначень даного поняття.

Зокрема, у психології поняття інтересу охоплює комплексне ставлення людини до світу. Воно включає: вибіркоче та емоційно забарвлене ставлення до об'єктів, явищ або видів діяльності, важливих для життя; активну пізнавальну позицію, що поєднує емоційну, вольову та інтелектуальну діяльність [23]; самостійну ініціативу, спрямовану на пізнання світу для вирішення практичних життєвих завдань. Таким чином, інтерес є рушійною силою пізнання, і ці два процеси нерозривно пов'язані між собою.

Під терміном «пізнавальний інтерес» зазвичай розуміють інтерес до засвоєння нової інформації, зокрема в навчальному процесі. Психологи відзначають, що інтереси змінюються та диференціюються в міру розвитку когнітивних можливостей дитини. Вагому роль у їхньому формуванні відіграють зовнішні фактори: за словами В. Котирло та С. Кулачківської, С. Ладивір [15], саме інформація та джерела її надходження формують у дитини пізнавальні інтереси й моральні орієнтири, що за сприятливих умов впливають на мотивацію вчинків.

Пізнавальний інтерес є сильним мотивом, який спонукає дитину до активної діяльності та пошуку знань. Цей інтерес є внутрішнім психологічним імпульсом, який поступово формується в дитини і стимулює її до пізнання і розуміння навколишнього світу. Коли дитина виявляє пізнавальний інтерес, вона проявляє активність, допитливість, прагне засвоїти нові знання та навички. Тому пізнавальний інтерес має важливе значення для розвитку дитини, оскільки він сприяє

формуванню постійного інтересу до навчання, самостійної пізнавальної активності та розвитку когнітивних процесів. Цей інтерес допомагає дитині розширювати свої знання, розвивати критичне мислення, творчість і проблемне мислення.

Особливість пізнавального інтересу полягає в його тісному зв'язку з емоційною сферою, яка є його основою. Базові та складні емоції, такі як радість від подолання труднощів, є різними проявами емоційності людини. Вони виникають через прагнення досліджувати навколишній світ та природу. Однак цей феномен має спрямований характер, що проявляється у вибіркового ставленні до різних об'єктів та видів діяльності.

Пізнавальний інтерес являє собою сплав важливих для розвитку особистості психічних процесів, основним елементом яких є вольове зусилля [9]. Основним вольовим проявом пізнавального інтересу є ініціативна пошукова діяльність, яка включає самостійне здобуття знань, висунення гіпотез та їх експериментальну перевірку.

Отже, інтелектуальний, вольовий та емоційний компоненти інтересу не є ізольованими частинами, а становлять невід'ємне та взаємопов'язане ціле.

Як відомо, джерелом пізнавальних інтересів є пізнавальна потреба. І процес задоволення цієї потреби здійснюється як пошук, спрямований на виявлення, відкриття невідомого та його засвоєння. Деякі дослідники вважають, що інтерес згасає одразу після вирішення проблеми, тобто, на їхню думку, процес розуміння завершує пізнавальний інтерес. Однак, інші – категорично не погоджуються з такою точкою зору, вважаючи, що саме з розуміння може розпочинатися новий цикл інтересів [18].

Останню думку підтримують А. Лякішева і В. Мозоль [18]. Вони зазначають, якщо дитина розуміє новий матеріал, усвідомлює, що їй треба зробити і як, вона завжди активна, виявляє велике бажання виконати завдання і прагне продовжити роботу в цьому напрямку, оскільки їй хочеться довести, що вона здатна пізнавати, розуміти і діяти. Саме від цього дитина дістає задоволення, переживання ситуації успіху дуже важливе для її подальшого розвитку і є трампліном для продовження процесу пізнання.

Ефективна пізнавальна діяльність, яка є основою для подальшого навчання, формується двома ключовими чинниками: природною дитячою допитливістю та стимулювальною роботою педагога.

Допитливість, як зазначено в педагогічних джерелах, — це психічна риса інтелекту, що виражається у прагненні до глибоких і широких знань про світ і саму себе. Вона вважається проявом любові до знань як соціальної духовної потреби розвинутої особистості [5, с. 101]. Виникає ж вона з природної потреби дитини в нових враженнях, яка згодом переростає в специфічно людську потребу в новій інформації.

Як зазначає В. Макарова, проблема розвитку допитливості дітей старшого дошкільного віку надзвичайно важлива для системи дошкільної освіти. Необхідність компетентно орієнтуватися в обсязі знань, що постійно зростають, вимагає нових підходів до виховання підростаючого покоління. На перший план виходять завдання розвитку здібностей до активної пізнавальної діяльності [19].

Інтерес у процесі пізнання є природним проявом активності дитини, яка прагне дізнатися більше про навколишній світ. Про наявність інтересів та силу її бажання досліджувати певний предмет чи явище можна судити за такими ознаками: зосереджена увага та виражена зацікавленість; емоційні реакції (наприклад, подив, хвилювання, сміх); дії, спрямовані на вивчення структури та функцій предмета (тут важливі якість та різноманітність дослідницьких дій, а також паузи для роздумів); постійне прагнення повертатися до цього об'єкта.

Розвиток пізнавального інтересу умовно поділяють на чотири послідовні стадії: цікавість, допитливість, власне пізнавальний інтерес та теоретичний інтерес. Цікавість є початковим рівнем, на якому дитину приваблюють переважно зовнішні характеристики об'єкта. Її запитання мають ситуативний характер, і після отримання відповіді дослідження припиняється. Однак саме ця стадія слугує першим імпульсом до подальшого пізнання. Допитливість відрізняється прагненням зазирнути глибше: дитина намагається зрозуміти внутрішню будову та природу явища, виходячи за рамки зовнішнього сприйняття. Пізнавальний

інтерес, який виникає надалі, характеризується стійкою активністю, вибірковістю та здатністю аналізувати причинно-наслідкові зв'язки і закономірності в досліджуваній сфері. Теоретичний інтерес спрямований на вивчення складних абстрактних проблем у межах певної галузі знань.

Для дітей старшого дошкільного віку характерне перебування саме на перших двох стадіях — рівнях цікавості та допитливості, що цілком відповідає їхнім віковим можливостям. Лише цілеспрямована робота вихователя може сприяти переходу до вищого рівня пізнавального інтересу. У дітей однієї групи рівні пізнавального інтересу можуть відрізнятися через різний життєвий досвід та індивідуальні особливості розвитку.

У нашому дослідженні *пізнавальний інтерес дитини старшого дошкільного віку* розглядаємо як активну внутрішню спрямованість дитини 5-7 років на пізнання навколишнього світу, що проявляється у формі допитливості, цікавості, бажання дізнаватися нове, задавати питання, експериментувати та засвоювати знання через власний досвід. Цей інтерес є важливим чинником розвитку мислення, уяви, творчості та становлення особистості дитини, а також основою для формування навчальної мотивації наступних етапів розвитку. Він виражається у прагненні дитини до самостійного дослідження, сприйняття нової інформації та активній участі у різноманітних видах діяльності.

Аналіз наукових джерел та власний практичний досвід засвідчив, що для ефективного розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку необхідні відповідні умови, а саме:

- накопичення різнобічного чуттєвого досвіду;
- усвідомлення дитиною особистої й суспільної цінності знань;
- можливість відчувати успіх у діяльності та загальна позитивна емоційна атмосфера;
- оптимальна складність завдань, що відповідає можливостям дитини;
- зв'язок нового матеріалу з наявним досвідом дитини;
- орієнтація на активну, продуктивну та творчу діяльність.

Дослідники вважають, що проєктна діяльність є ефективним засобом для забезпечення цих умов, оскільки вони органічно відповідають характеристикам навчального проєкту. Таким чином, саме в цьому процесі, де внутрішні фактори (свідомість, мотивація, цілеспрямованість) та зовнішні умови взаємодіють як єдине ціле, створюється ґрунт для виникнення й розвитку пізнавальних інтересів [27].

Щодо самого поняття, термін «проєктна діяльність» ґрунтується на загальноприйнятому у педагогіці та психології розумінні «діяльності» як цілеспрямованої активності людини зі зміни навколишнього світу. Ця активність може мати зовнішній або внутрішній характер, а її структуру складають окремі дії та операції.

У педагогіці існує чимало трактувань поняття «проєктна діяльність». Вона визначається як «конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту» [8].

Як зазначає О. Пехота [22], суть проєктної діяльності полягає в практичному застосуванні особистісно зорієнтованого навчання, де основоположними принципами виступають свобода вибору дитини та орієнтація на її пізнавальні інтереси.

Проєктну діяльність по праву вважають значущою формою організації педагогічної взаємодії. Її характерною рисою є цілеспрямованість: кожен проєкт має конкретну мету, визначений кінцевий продукт та ретельно розроблений план дій, виконання якого відбувається в чітко встановлені терміни та з використанням певних ресурсів [20].

Проєктна діяльність дітей дошкільного віку визначається як «особливий вид діяльності вихованців, яка спрямована на формування у дітей цілісної картини світу у процесі вирішення проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього продукту, що має суб'єктивну або об'єктивну цінність і може розглядатися як форма організації освітнього процесу» [21, с.39].

В основі проєктної діяльності лежить самостійна діяльність дітей (дослідницька, пізнавальна, продуктивна), в процесі якої дитина пізнає навколишній світ і втілює нові знання у реальні витвори.

Проектну діяльність у ЗДО виокремлюють серед інших форм організації навчання такі особливості: застосування дітьми знань на практиці; гнучке, варіативне формулювання завдань, що стимулює самостійність і творчість; а також мотивація через публічний результат та особисту зацікавленість у ньому [21].

Ця діяльність реалізується через метод проєктів, історія якого в світовій педагогіці сягає кінця XIX – початку XX століття, де він був відомий як «метод проблем». Його теоретичним підґрунтям стала прагматична педагогіка американського вченого Джона Дьюї [10].

Ідеї Дьюї лягли в основу сучасної концепції методу проєктів, яку розвинув та обґрунтував В. Кілпатрик у праці «Метод проєктів» (1918). На думку дослідників, це була перша робота, присвячена виключно цьому методу. У ній він розглядався як спосіб організації дитячої активності, що сприяє самостійності, цілепокладанню, концентрації інтересів дитини та реалізації її потреб у саморозвитку [10].

Таким чином, суть проєктної діяльності полягає в активізації та підтримці інтересу дітей до різноманітних проблем. Вона спрямована на розвиток пізнавальних інтересів, формування вміння самостійно застосовувати знання, орієнтуватися в інформації, долати нестачу знань і розвивати критичне мислення.

Під час проєкту під керівництвом педагога дошкільнята відкривають нові факти та здійснюють для себе значущі відкриття, а нові знання формуються в умовах активної розумової роботи. Наприклад, працюючи з джерелами, дитина аналізує, порівнює, систематизує та узагальнює інформацію.

Процес пізнання як складова проєктної роботи нерідко супроводжується емоційним переживанням новизни, незвичайності ситуації та почуттям власної значущості. Для дитини дошкільного віку проєктна діяльність, наповнена різними видами завдань, має особливе значення, оскільки кожен із них активізує дітей,

формує самостійність, розкриває природні здібності, збагачує життєвим досвідом, підвищує інтерес до пізнання [13].

Впровадження проєктної діяльності у закладі дошкільної освіти одночасно служить двом цілям: сприяє всебічному розвитку дитини через опору на її інтерес і спільну роботу з вихователем, а також сприяє професійному вдосконаленню педагога.

Аналізуючи позитивні аспекти спільної проєктної роботи зі старшими дошкільнятами, дослідники відзначають, що вона веде до переосмислення ролі вихователя: з джерела готових відповідей він перетворюється на керівника дослідницької активності. Його нова місія — допомагати дітям самостійно приходити до рішень, «відкривати» для себе нові знання та засвоювати їх як частину особистого досвіду. Водночас, самі діти в процесі проєкту набувають важливих компетентностей: вони вчаться самостійно шукати та аналізувати інформацію, робити висновки та ефективно представляти знайдені матеріали перед різними слухачами [12].

Отже, теоретичний аналіз наукових джерел дозволив з'ясувати сутність понять «пізнавальний інтерес», «пізнавальний інтерес дітей старшого дошкільного віку», «проєктна діяльність». Виявлено що пізнавальний інтерес взаємопов'язаний з інтелектуальною та емоційно-вольовою сферою дитини, визначено стадії розвитку пізнавального інтересу, а саме: цікавість, допитливість, власне пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес. Встановлено, що організація проєктної діяльності дітей сприяє гармонійному розвитку особистості дитини через власний інтерес та співробітництво з вихователем, а також підвищує фахову майстерність самого вихователя. Таким чином, застосування проєктної діяльності є важливим засобом сучасної освіти і виховання, розвитку пізнавальних інтересів дитини дошкільного віку.

2. МЕТОДИЧНИЙ БЛОК

2.1. Дослідження стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку

Дослідження стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності передбачало підготовку і проведення педагогічного експерименту, який включав три етапи – констатувальний, формувальний і контрольний. Базою дослідження було обрано заклад дошкільної освіти № 205 «Дельфінятко» м. Києва. Експериментом було охоплено 30 дітей старшого дошкільного віку. Експериментальна група складала 16 дітей старшої групи «Перлинка» та контрольна – 14 дітей, група «Бджілка». Учасниками дослідження також були вихователі ЗДО, вихованці яких брали участь у педагогічному експерименті.

Розглянемо детальніше кожен етап експериментального дослідження.

На констатувальному етапі – відповідно до мети – визначення стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку виконано такі завдання:

1. Визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

2. Обрано відповідні діагностичні методики для їх вивчення.

3. Сформовано вибірку учасників експерименту – дітей старшого дошкільного віку.

4. Проведено діагностування розвитку пізнавальних інтересів вихованців старших груп «Дельфінятко» (16 дітей) і «Бджілка» (14 дітей);

5. Проаналізовано отримані результати дослідження, встановлено доцільність проведення з дітьми цілеспрямованої діяльності з розвитку їх пізнавальних інтересів у проєктній діяльності.

На формуальному етапі педагогічного експерименту, мета якого – обґрунтувати і впровадити методику розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності, виконано такі завдання:

1. Обґрунтовано методику розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.

2. Розроблено та впроваджено в освітній процес методичне портфоліо тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом» для розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

3. Проаналізовано особливості впровадження методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності та доцільність запропонованих тематичних проєктів спрямованих на пізнання дітьми старших груп навколишнього світу природи.

На контрольному етапі, метою якого було перевірити ефективність проведеної формувальної роботи з дітьми, виконано такі завдання:

1. Проведено повторну діагностику дітей старших груп, визначено зміни у розвитку пізнавальних інтересів дітей експериментальної та контрольної груп.

2. На основі отриманих результатів дослідження сформульовано висновки про успішність впровадження методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку у процесі реалізації тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом».

Для розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку ми обрали освітній напрям «Дитина в природному довкіллі» ДСДО (2021) [1], оскільки світ навколишньої природи пробуджує цікавість і здивування, сприяє розвитку уважності та спостережливості. У процесі спілкування з природою діти досліджують, ставлять запитання й шукають відповіді. Природа викликає яскраві емоції – від радості до подиву. Це сприяє кращому запам'ятовуванню інформації й формуванню позитивного ставлення до нових знань. Пізнаючи природу, діти усвідомлюють її цінність і важливість, формують навички дбайливого ставлення до довкілля. Основними видами діяльності дітей старшого дошкільного віку для успішного становлення їх природничо-екологічної компетентності за вищезначеним нормативним документам визначаються пізнавальна, дослідницька, трудова, ігрова діяльності тощо. Саме у просторі таких видів

діяльності, які природньо інтегруються у проєктну діяльність, у дітей означеного віку ефективно здійснюється розвиток їх пізнавальних інтересів.

При обґрунтуванні методичних особливостей організації дослідження розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку опиралися на психологічну структуру пізнавального інтересу та погляди педагогів Н. Бібік [2], А. Бондар [3], Л. Терлецької [29] та інших, які пропонували виділяти інтелектуальний, емоційно-вольовий, процесуальний критерії розвитку пізнавальних інтересів дітей. Найбільш ефективними методами отримання достовірної інформації про стан розвитку пізнавальних інтересів дошкільників науковці вважають опитування дітей, проведення з ними спеціальних діагностичних завдань, спостереження за їх пізнавальною діяльністю під час організованих занять та у ході вільної ігрової діяльності.

Для проведення дослідження стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку ми виділили такі критерії: емоційно-вольовий, когнітивний, процесуальний. Показники розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку визначалися як на основі вивчення результатів наукових досліджень (С. Ладивір [16], О. Кузіна [14], В. Суржанська [28], Т. Ткачук [30]), так і аналізу змісту ДСДО (2021) [1], зокрема освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі». Показники, запропоновані у змісті цього напрямку, стали підґрунтям для визначення показників розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку у площині нашого дослідження.

Емоційно-вольовий критерій із показниками:

- виявлення інтересу до пізнання природи, її об'єктів і явищ;
- прояв емоцій у процесі пізнання природного довкілля;
- швидкість включення та захопленість пізнавальною діяльністю;
- активність і самостійність у пізнавальній діяльності, навіть при виникненні труднощів, докладання вольових зусиль для їх подолання.

Когнітивний критерій із показниками:

- уявлення про природу планети Земля (природні об'єкти, явища та процеси, клімат, водойми, тварини, рослини), Всесвіт (планети, зірки, комети);
- допитливість у формі запитань, пов'язаних з пізнанням об'єктів і явищ природи й оволодінням навичками природо доцільної поведінки;
- прояв ініціативи під час відповідей.

Процесуальний критерій із показниками:

- прояв пізнавальних умінь спостерігати, розмірковувати, застосовувати запропонований педагогом матеріал, прогнозувати;
- демонстрація вміння самостійно формулювати пізнавальну мету діяльності, складати план, обирати способи і засоби пізнавальної діяльності для вирішення поставлених завдань, досягати результату діяльності, перевіряти та оцінювати якість її реалізації.

Для діагностики стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку за вказаними критеріями і показниками використано такі методи і методики:

1. Емоційно-вольовий критерій розвитку пізнавальних інтересів: методика «Вибір пізнавальних завдань» (Н. Пророк) (додаток А); метод спостереження за емоційним сприйняттям дітей (додаток Б).
2. Когнітивний критерій розвитку пізнавальних інтересів: методика «Чомучки» (додаток В).
3. Процесуальний критерій розвитку пізнавальних інтересів: спостереження за проявами пізнавальної діяльності дітей (додаток Г).

Відповідно до названих критеріїв та підібраних діагностичних методів для їх дослідження нами було визначено такі характеристики рівнів розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку:

Високий рівень: дитина демонструє стійкий інтерес і позитивне ставлення до пізнання природи, її об'єктів і явищ; активна, допитлива і самостійна у пізнавальній діяльності, навіть при виникненні труднощів намагається вирішити проблему; має чіткі уявлення про природу планети Земля, Всесвіт; ставить запитання, які

охоплюють широкий спектр предметів, об'єктів, явищ, виявляючи різноманіття інтересів до навколишньої природи; проявляє ініціативу під час відповідей; демонструє вміння самостійно формулювати пізнавальну мету діяльності, складає план, прогнозує результати; підбирає способи і засоби пізнавальної діяльності для вирішення поставлених завдань; розмірковує, робить висновки з отриманих результатів пізнавальної діяльності; здатна до самоорганізації та самоконтролю.

Середній рівень: дитина виявляє ситуативний інтерес до об'єктів і явищ природи та переважно позитивну емоційну спрямованість у пізнанні навколишньої природи; проявляє епізодичне бажання спостерігати, здійснювати дослідницький пошук для вирішення поставлених завдань. У процесі пізнавальної діяльності потребує нагадування, підтримки, допомоги педагога у виконанні завдань чи застосуванні нового матеріалу; відчуває труднощі, коли ставить запитання, які охоплюють широкий спектр предметів, об'єктів природи, виявляючи різноманіття інтересів. Під час виконання завдань зазвичай не самостійна, при виникненні труднощів демонструє зниження інтересу до пізнавальної діяльності. Має нестійкі практичні вміння підбирати способи і засоби для вирішення поставлених завдань.

Низький рівень: дитина не виявляє інтересу до пізнавальної діяльності; не має бажання спостерігати за об'єктами та явищами природи або вести дослідницький пошук, відрізняється пізнавальною пасивністю. У неї переважають байдужі емоції, пов'язані з пізнанням природного довкілля, не прагне до пошуку цікавих, нестандартних рішень поставленого пізнавального завдання. Дитина не може поставити жодного запитання або ставить обмежену кількість запитань, охоплюючи лише кілька предметів, явищ чи об'єктів; не вміє визначати мету своєї діяльності та кроки з організації своєї діяльності, не підбирає способи і засоби вирішення поставлених завдань; без спеціальних спонукань не починає діяти, при перших труднощах звертається за допомогою чи відмовляється від діяльності.

Для дослідження рівнів розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку за **емоційно-вольовим критерієм** нами використано методику «Вибір пізнавальних завдань» Н. Пророк (додаток А) та метод спостереження для

визначення рівня емоційного сприйняття дитини під час виконання пізнавальних завдань (додаток Б).

Представимо отримані результати опитування дітей за методикою «Вибір пізнавальних завдань» та результати спостереження щодо проявів пізнавальних інтересів дітей за емоційно-вольовим критерієм в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей за емоційно-вольовим критерієм

Рівні	Всього (30 дітей)		Експериментальна група «Перлинка» (16 дітей)		Контрольна група «Бджілка» (14 дітей)	
	дітей	%	дітей	%	дітей	%
Високий рівень	8	27%	4	25%	4	28%
Середній рівень	15	50%	7	44%	8	58%
Низький рівень	7	23%	5	31%	2	14%

Як бачимо з таблиці 1.1. серед дітей ЕГ більшість мали середній рівень сформованості емоційно-вольового критерію пізнавальних інтересів (44%), так само, як і серед дітей КГ (58%). Високий рівень сформованості емоційно-вольового критерію пізнавальних інтересів на 3% частіше властивий для дітей КГ «Бджілка», а низький – переважає у дітей ЕГ «Перлинка» (на 17%).

Для дослідження стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку за *когнітивним критерієм* нами використано методику «Чомучки» (Додаток В).

Результати аналізу свідчать про спрямованість дитячої уваги на нові та незнайомі предмети. Це підтверджується тим, що більшість дітей проявила цікавість до картинки з маловідомими об'єктами природного середовища. Також було зафіксовано, що обсяг уваги у дітей становить від 2 до 5 об'єктів одночасно, що вказує на його обмеженість.

Більшість дітей прагнули зрозуміти сутність зображеного. Переважали запитання на встановлення фактів («Що їсть хом'ячок?», «Куди відлітають

птахи?», «Чи холодно деревам взимку?»). Дещо рідшими були питання про причинно-наслідкові зв'язки («Чому рибки різнокольорові?», «Як говорить їжачок?»), які, тим не менш, сприяють з'ясуванню особливостей поведінки тварин. Найменше було питань-припущень («Зірки маленькі, тому що вони далеко?»).

Наступним критерієм була кількість запитань від кожної дитини, яка коливалася від 1 до 6. Це дозволило класифікувати дітей за рівнями вербальної активності: 8 дітей поставили одне запитання, 10 дітей – два, 7 дітей – три, та 5 дітей сформулювали чотири і більше запитань.

Представимо отримані результати опитування дітей за методикою «Чомучки» щодо проявів пізнавальних інтересів дітей за когнітивним критерієм в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей за когнітивним критерієм

Рівні	Всього (30 дітей)		Експериментальна група «Перлинка» (16 дітей)		Контрольна група «Бджілка» (14 дітей)	
	дітей	%	дітей	%	дітей	%
Високий рівень	5	17%	2	13%	3	21%
Середній рівень	17	57%	9	56%	8	58%
Низький рівень	8	26%	5	31%	3	21%

Як бачимо з даних таблиці, найбільшій кількості дітей ЕГ «Перлинка» (56%) та КГ «Бджілка» (58%) властива середня сформованість активності пізнання, що відповідає когнітивному критерію. Високий рівень сформованості когнітивного критерію пізнавальних інтересів на 8% частіше властивий для дітей КГ «Бджілка», а низький – переважає у дітей ЕГ «Перлинка» (на 10%).

Для визначення рівнів пізнавальних інтересів дітей за **процесуальним критерієм** ми провели спостереження за проявами пізнавальної діяльності дітей під час спеціально організованого пізнавально-дослідницького завдання «Колекція осіннього листя і плодів». Ми організували екскурсію до найближчого парку,

запропонували дітям зібрати листочки й плоди, які впали з кущів і дерев. Пропонували дітям роздивитися і пригадати, яке листя було навесні, влітку та на початку осені, яке зараз. Чи бачили влітку плоди, як вони виглядали. Діти аналізували зовнішній вигляд листя і плодів, пригадували, з яких дерев і кущів листочки, відгадували загадки, грали в дидактичну гру «З якої гілки дітка». Весь зібраний матеріал діти оформили у вигляді ікебани «Осінні фантазії».

Під час проведення спостереження за пізнавальною діяльністю дітей ми визначали активність дітей за позиціями їх практичних вмінь і навичок (Додаток Г).

Представимо отримані результати спостереження щодо проявів пізнавальних інтересів дітей за процесуальним критерієм в табл. 2.3.

Таблиця 2.3.

Рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей за процесуальним критерієм

Рівні	Всього (30 дітей)		Експериментальна група «Перлинка» (16 дітей)		Контрольна група «Бджілка» (14 дітей)	
	дітей	%	дітей	%	дітей	%
Високий рівень	7	23%	4	25%	3	21%
Середній рівень	13	44%	7	44%	6	43%
Низький рівень	10	33%	5	31%	5	36%

В обох групах дітей високий рівень розвитку пізнавальних інтересів за процесуальним критерієм виявляється менш ніж у третини старших дошкільників (25% ЕГ і 21% КГ). Ще 44% дітей ЕГ і 43% дітей КГ мали середній рівень. Низький – також був характерний для дітей обох груп - 31% ЕГ і 36% КГ.

Проведений аналіз дозволив сформулювати узагальнені результати стану розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку за вище описаними критеріями та методиками (табл. 2.4., рис. 2.1.).

Таблиця 2.4.

Загальні рівні розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку

Рівні	Всього (30 дітей)		Експериментальна група «Перлинка» (16 дітей)		Контрольна група «Бджілка» (14 дітей)	
	дітей	%	дітей	%	дітей	%
Високий рівень	7	23%	3	19%	3	21%
Середній рівень	15	50%	8	50%	7	50%
Низький рівень	8	27%	5	31%	4	29%

За отриманими даними більшість дітей (50%) мали середній рівень розвитку пізнавальних інтересів. Високий рівень розвитку пізнавальних інтересів спостерігався у меншій кількості дітей (19% ЕГ і 21% КГ). Низький рівень розвитку мав приблизно однакову частку в обох групах (31% ЕГ і 29% КГ).

Наочно результати дослідження щодо загальних рівнів розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку представлено на рис. 2.1.

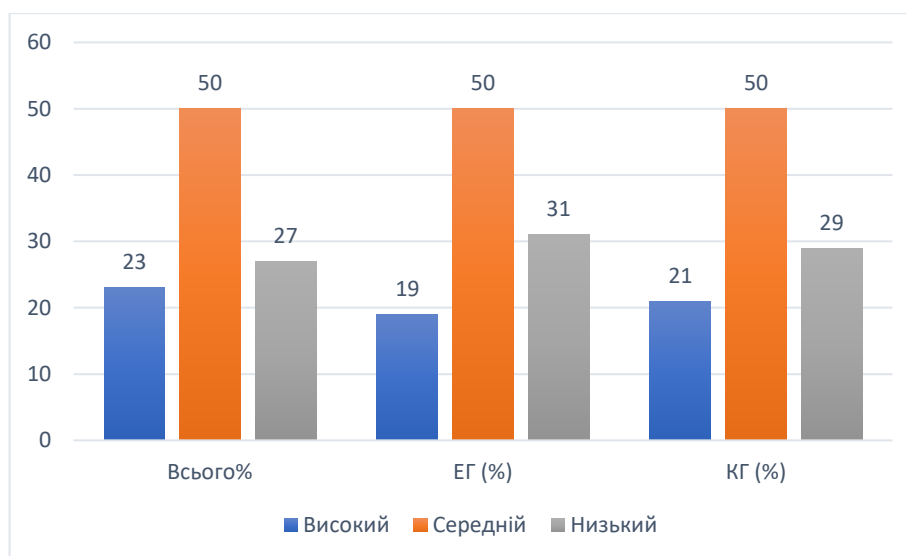

Рис. 2.1. Загальні рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку (за результатами констатувального етапу експерименту)

Отже, більшість дітей старшого дошкільного віку мають переважно середні та низькі показники розвитку пізнавальних інтересів, що підтверджує необхідність проведення з дітьми ЕГ «Перлинка» формувальної роботи з розвитку їх пізнавальних інтересів засобом проєктної діяльності.

2.2. Методика розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності

Особливістю розвитку пізнавальних інтересів у дошкільному віці є те, що зароджуючись у вигляді емоційної зацікавленості, вони поступово переходять в допитливість, і далі в потребу дослідження об'єкта пізнання [7].

Організовуючи проєктну діяльність важливо враховувати особливості психічного розвитку старших дошкільників [6]: провідна потреба – це спілкування та творча активність; провідною діяльністю є творча гра; провідна функція – уява.

Шостий рік життя є важливим етапом для проєктної діяльності дошкільників. У цьому віці відбуваються якісні зміни у поведінці: формується саморегуляція. Це означає, що діти починають самостійно ставити собі ті самі вимоги, які колись формували дорослі, що дозволяє їм доводити до кінця навіть нецікаві справи (прибирання, наведення ладу). Дана зміна ґрунтується на усвідомленні ними соціальних норм і необхідності їх дотримання, що стає підґрунтям для більш свідомого рівня проєктування.

Значні зміни спостерігаються й у сфері дитячої гри. В ігровій взаємодії набуває ваги спільне обговорення правил, а самі ігрові дії диференціюються. Поза грою спілкування втрачає ситуативність: діти активно діляться враженнями, розповідають про події та вміють уважно слухати та співпереживати одне одному. Ці трансформації в ігровій діяльності значно спрощують інтеграцію дітей у проєктну роботу.

До п'ятирічного віку діти вже накопичують значний обсяг уявлень про світ завдяки власній активності, допитливості та експериментуванню. У цей період їхні знання про ключові властивості предметів продовжують не лише розширюватися, але й поглиблюватися [6, с. 193-195].

Головним джерелом розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку є зміст запропонованого дидактичного матеріалу, організація пізнавальної діяльності та взаємодія з вихователем.

Так, у змістовому наповненні проєкту дослідники виділяють такі чинники, що стимулюють інтерес: новизна й оригінальність матеріалу (нові факти, події, цікава інформація, що викликає подив, радість відкриття); широкий спектр відомостей з різноманітних джерел інформації (спостереження, дослідни, книги, ілюстрації, відео тощо дає можливість дитині відчувати себе дослідником), практична спрямованість матеріалу (можливість для застосування у повсякденному житті) тощо [27].

Активна практична діяльність є ключовим чинником розвитку пізнавальних інтересів. Своїми характерними особливостями проєктна діяльність ідеально відповідає цьому завданню, створюючи умови для формування вміння самостійно набувати знань. Це виражається в широкому спектрі самостійних активностей, освоєнні нових способів пізнання, проблемності, пошуково-дослідницькій складовій та творчому характері [27].

Отже, у процесі проєктної діяльності створюються всі необхідні умови для розвитку пізнавальних інтересів старших дошкільників.

На основі аналізу наукових праць Н. Гавриш [4], О. Лінник [17], Л. Козак [10], Т. Піроженко [24], О. Половіної [25] та інших дослідників [26] щодо організації проєктної діяльності в закладах дошкільної освіти нами визначено методику розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності.

Метою методики є розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку через активну участь у проєктній діяльності, спрямованої на формування дослідницьких навичок, творчого мислення та самостійності.

Основні завдання:

1. Формування інтересу до навколишнього світу через постановку проблемних питань.
2. Розвиток умінь спостерігати, аналізувати, робити висновки.
3. Залучення дітей до активного пошуку інформації та експериментування.
4. Розвиток комунікативних навичок через колективну роботу над проєктом.
5. Підтримка ініціативності та творчого підходу до вирішення завдань.

Підготовка вихователя до організації проєктної діяльності:

1. Вибір теми та виду проєкту.
2. Формулювання мети, завдань та очікуваних результатів.
3. Визначення учасників проєкту, тривалості, ресурсне забезпечення.
4. Попереднє продумування форми презентації проєкту (виставка, свято, гра-драматизація, фотокнига, колекція, енциклопедія, лепбук тощо).
5. Розробка орієнтовного тематичного плану проєкту, який би враховував всі види дитячої діяльності (ігрова, мовленнєва, пізнавальна, художня тощо) та забезпечував інтеграцію освітніх напрямів.
6. Розробка змісту інтегрованих занять, ігор, прогулянок, спостережень, бесід та інших видів діяльності, пов'язаних із темою проєкту. При цьому особлива увага має приділятися організації розвивального середовища в групі та в закладі дошкільної освіти в цілому. Середовище має бути фоном для пошукової діяльності, розвивати у дошкільників допитливість [10].

Коли підготовлені основні умови для роботи над проєктом (планування, середовище), починається спільна робота вихователя, дітей, інших учасників.

Основні правила організації проєктної діяльності дітей:

1. Вибір ідеї (теми), яка цікава дітям.
2. Визначення проблеми в межах зони найближчого розвитку дитини.
3. Можливість практичної реалізації творчих ідей.
4. Надання дітям змоги діяти самостійно.
5. Залучення дітей до групової роботи поступово.

Етапи реалізації методики:

У нашому дослідженні ми виокремлюємо п'ять етапів реалізації методики розвитку пізнавальних інтересів дітей у проєктній діяльності: мотиваційний, пізнавальний, дослідницький, творчий та заключний.

Кожен із них має свої особливості [10].

На *мотиваційному етапі* разом із дітьми обговорюють та обирають тему проєкту, яка відповідає їхнім інтересам (наприклад, «Чому йде дощ?», «Як ростуть

рослини?», «Хто живе в лісі?»), визначають проблему, шляхом постановки вихователем проблемного питання або завдання, яке зацікавить дітей і стимулюватиме їх до дослідження. Також на цьому етапі допомагають дітям визначити цілі й мотиви участі в майбутньому проєкті та обов'язки кожного у спільній справі, спланувати етапи роботи над проєктом (що дізнаємось, як дізнаємось, що зробимо). Відтак потрібно поставити мету для кожної групи або індивідуального учасника. Також важливо обговорити форму колективного творчого продукту, наприклад колаж, макет, мультфільм, книжка, годівничка для птахів тощо. Також потрібно вирішити, які матеріали будуть використовуватися.

На *пізнавальному етапі* в арсенал педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю дітей входить цикл інтегрованих занять та інших видів діяльності дітей, спрямованих на збагачення та поповнення знань: бесіди на пізнавальні теми; обговорення проблемних ситуацій; екскурсії; спостереження за об'єктами та явищами природи; своєчасні, грамотні відповіді дорослих на дитячі питання пізнавального характеру тощо.

У результаті пізнавальної діяльності дитина переживає почуття задоволення від процесу та результату власної і колективної пізнавальної діяльності; виявляє внутрішню пізнавальну потребу виконувати дослідницькі завдання, демонструє інтерес до самостійного розв'язання цих завдань; відчуває задоволення від інтелектуальних труднощів, докладає вольових зусиль для їх подолання.

Пізнавальний етап триває доти, доки діти не набудуть достатнього рівня знань і будуть готові до наступного – дослідницького етапу.

Під час *дослідницького етапу* діти одержують можливість безпосередньо задовольнити притаманну їм допитливість, упорядкувати свої уявлення про навколишній світ. На цьому етапі застосовують усі знання, що діти набули упродовж попередніх етапів. Діти досліджують, експериментують, шукають, творять. Для активізації дитячого мислення вихователь пропонує вирішити проблемні ситуації, головоломки, проводить евристичні бесіди, розвиваючи тим

самим допитливість. Необхідно, щоб педагог зумів створити таку ситуацію, коли дитина повинна щось пізнати самостійно, здогадатися, спробувати, придумати.

На творчому етапі будь-яке завдання має бути сформульоване так, щоб воно стимулювало здатність дитини до творчого рішення. З дітьми проводять різноманітні види творчої діяльності: придумування казок та оповідань; складання віршів і загадок; драматизація вивчених творів; художньо-продуктивна діяльність. Разом з тим потрібно враховувати індивідуальні побажання кожної дитини та її можливості, спонукати до повного їхнього розкриття, а також залучати батьків до творчої діяльності разом з дітьми [10].

Також зазначимо, що кожен етап роботи над проєктом має бути збагачений творчими завданнями. Оскільки творчість передбачає відкриття або перетворення дійсності, доцільно використовувати різні види образотворчої діяльності.

У групі потрібно створити осередок, присвячений роботі над темою проєкту. Потрібно заохочувати дітей у вільний час самостійно в ньому працювати. Зокрема, розміщувати в осередку матеріали для експериментальної діяльності, ілюстрації, моделі, книжки, завдання для індивідуальної роботи тощо.

На заключному етапі разом із дітьми презентуються результати проєкту. Форма звіту про результати проєктної діяльності може бути різною (свято, концерт, виставка, лялькова вистава тощо). Щоб її обрати, варто орієнтуватися на сам продукт. Наприклад, якщо продукт проєкту – малюнок або якийсь виріб, то представити його потрібно на виставці. Якщо створили мультфільм, то потрібно виготовити афіші та влаштувати відкритий показ. Варіанти можуть бути різні. Головне, щоб діти побачили результат своєї діяльності. На цьому етапі вихователь може використати рефлексійне коло. Цей вид взаємодії дає змогу обмінятися інформацією, розповісти про те, що хвилює, оцінити процес і результат діяльності.

Важливою умовою ефективної організації проєктної діяльності є *варіативне застосування методів та форм освітньої взаємодії*.

Під час виконання проєкту діти не лише здобувають нові знання, а й поступово вчаться домовлятися, слухати й чути одне одного, враховувати думку інших,

приймати рішення тощо. Тому важливо ретельно добирати методи й форми, які пропонуються дітям під час роботи над проєктом [10].

До колективних форм організації проєктної діяльності відносимо тематичне коло, інтегровані проблемні заняття, екскурсії, квести, дидактичні ігри, спільну творчу та трудову діяльність. До групових – взаємодія в малих групах, парах, а до індивідуальних – занурення, планування, самостійний пошук інформації тощо.

Серед методів у проєктній діяльності дошкільнят використовуємо словесні (розповіді, евристичні бесіди, проблемні питання, полілог тощо), наочні (спостереження, розглядання картин, ілюстрацій, схем, фотографій; демонстрація мультфільмів, пізнавальних відео), практичні (складання асоціативних карт, рольові ігри, ігри-дослідження, розвивальні вправи, експериментування, праця в природі, моделювання ситуацій тощо). Наприклад, проєкт на тему «Чому літають птахи?» може включати такі методи діяльності: 1) спостереження за птахами на прогулянці; 2) експеримент з паперовими літачками (як працює повітря); 3) вивчення будови пташиних крил за допомогою ілюстрацій; 4) створення колажу «Птахи нашого краю»; 3) презентація результатів (розповіді дітей, виставка робіт).

Запропонована методика дозволяє залучити дітей до активного пізнання світу, розвиваючи їхні інтереси та навички через цікаву та творчу діяльність.

3. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК

3.1. Розробка методичного портфоліо проєктів «Пізнаємо світ природи разом» для розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку

На формувальному етапі педагогічного експерименту, метою якого було обґрунтування та впровадження методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності, нами розроблено методичне портфоліо тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом».

Мета портфоліо – забезпечити вихователів теоретичним та практичним інструментарієм для ефективної організації та реалізації проєктної діяльності з дітьми старшого дошкільного віку, спрямованої на розвиток їхнього пізнавального інтересу, творчого мислення, самостійності та соціальних навичок через різні види пізнавальної, дослідницької, творчої та ігрової діяльності.

Портфоліо містить п'ять тематичних проєктів: «Чарівниця Вода: досліджуємо та пізнаємо», «Наші друзі – домашні тварини», «У світі дерев», «Земля – наш спільний дім», «Космічні далі».

Цілями запропонованих інформаційно-пізнавальних, дослідницько-екологічних проєктів для дітей старшого дошкільного віку було збагачення уявлень про навколишній світ, розширення знань про світ природи, розвиток пізнавальних інтересів до пошуково-дослідницької активності, формування навичок пізнавальної самостійності, дослідницьких умінь; виховання екологічної свідомості та культури поведінки у спільній з однолітками і дорослими діяльності.

Структура кожного проєкту включає: тему проєкту, актуальність, мету та завдання проєкту, тип проєкту, учасників, термін реалізації проєкту, очікувані результати, перелік заходів щодо реалізації проєкту (заняття, різні види діяльності дітей), тематичний план виконання проєкту, додатки.

Тематичний план оформлено у вигляді таблиці, який включає: етапи проєкту (мотиваційний, пізнавальний, дослідницький, творчий, заключний); мету і зміст проєктної діяльності на кожному етапі проєкту, форми та види діяльності дітей.

4. КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ БЛОК

4.1. Перевірка ефективності методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності

Після проведення формувального етапу експерименту необхідно було визначити ефективність впровадження в експериментальних групах методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності. З цією метою нами було виконано такі завдання:

1. Проведено повторну діагностику дітей старших груп на весні наступного року, визначено зміни у розвитку пізнавальних інтересів дошкільників експериментальної та контрольної груп.

2. На основі отриманих результатів дослідження сформульовано висновки про успішність впровадження методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку у процесі реалізації тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом».

Проаналізуємо отримані результати за повторно проведеними опитуванням дітей відповідно до діагностичних методик (Додатки А, Б, В) та спостереженням за їх діяльністю під час виконання дослідницького завдання «Листя і плоди рослин навесні» (для визначення рівня пізнавальних інтересів дітей за процесуальним критерієм (Додаток Г)). Виконання завдання передбачало екскурсію до парку. Дітям було запропоновано поспостерігати, сфотографувати листочки, плоди кущів і дерев. Діти роздивлялися і пригадували, яке листя було восени, яке зараз, порівнювали, аналізували зовнішній вигляд плодів, пригадували, з яких дерев і кущів листочки, грали в дидактичну гру «Відгадай за описом». Зроблені фото рослин діти оформили у вигляді колажу «Весняно-літні фантазії».

Узагальнюючи отримані результати констатувального та контрольного етапів експерименту, можемо порівняти загальні рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку ЕГ і КГ (табл. 4.1, рис. 4.1).

Таблиця 4.1.

Загальні рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в
ЕГ та КГ до та після експерименту

Рівні	Експериментальна група «Перлинка» (16 дітей)				Контрольна група «Бджілка» (14 дітей)			
	До		Після		До		Після	
	дітей	%	дітей	%	дітей	%	дітей	%
Високий рівень	3	19%	8	50%	3	21%	4	29%
Середній рівень	8	50%	7	44%	7	50%	8	57%
Низький рівень	5	31%	1	6%	4	29%	2	14%

За загальним рівнем розвитку пізнавальних інтересів у дітей КГ змін не виявлено, так само більшість дітей мають середній рівень (57%).

В ЕГ на 31% стало більше дітей з високим рівнем, на 6% знизилася із середнім рівнем, на 30% зменшилася кількість дошкільників, які мали низький рівень розвитку пізнавальних інтересів. Діти ЕГ стали частіше демонструє інтерес до пізнання природи, самостійність у виконанні пізнавальних завдань. Запитання дітей свідчили про різноманіття інтересів до навколишньої природи. Вони набули навичок самостійно формулювати мету діяльності, складати план, підбирати засоби для вирішення поставлених завдань, робити висновки з отриманих результатів. Вищевказане підтверджує ефективність проведеної роботи з дітьми за розробленою методикою розвитку пізнавальних інтересів дошкільників у проєктній діяльності.

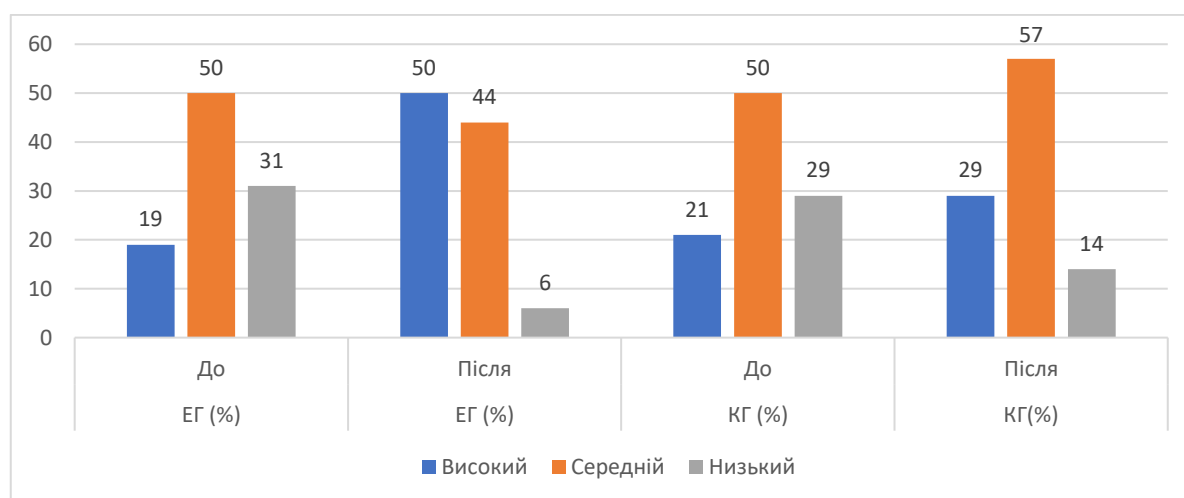

Рис. 4.1. Загальні рівні розвитку пізнавальних інтересів дошкільників

ВИСНОВКИ

На основі теоретичного і практичного вивчення особливостей розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності зроблено такі висновки:

1. Досліджено теоретичні й методичні засади розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності.

У психолого-педагогічних джерелах пізнавальний інтерес розуміють двопланово. По-перше, це — вибіркове ставлення, забарвлене емоціями та спрямованістю на пізнання, до життєво важливих для особистості об'єктів, явищ чи видів діяльності. По-друге, це — самостійна ініціативна активність дитини (людини), метою якої є дослідження навколишнього середовища, викликане потребою вирішити практичні завдання, що виникають у реальних життєвих обставинах. Встановлено, що інтелектуальна, волюва і емоційна сторони пізнавального інтересу складають єдине взаємопов'язане ціле.

У нашому дослідженні *пізнавальний інтерес дитини старшого дошкільного віку* розглядаємо як активну внутрішню спрямованість дитини 5-7 років на пізнання навколишнього світу, що проявляється у формі допитливості, цікавості, бажання дізнаватися нове, задавати питання, експериментувати та засвоювати знання через власний досвід. Цей інтерес є важливим чинником розвитку мислення, уяви, творчості та становлення особистості дитини, а також основою для формування навчальної мотивації наступних етапів розвитку. Він виражається у прагненні дитини до самостійного дослідження, сприйняття нової інформації та активній участі у різноманітних видах діяльності.

Проєктна діяльність виступає дієвим інструментом для стимулювання пізнавальних інтересів. У процесі її реалізації діти набувають умінь планувати власну активність, обирати оптимальні методи та стратегії для досягнення мети, а також успішно вирішувати завдання пізнавального й практичного характеру.

Проєктну діяльність дітей дошкільного віку розглядаємо як особливий вид пізнавально-творчої діяльності вихованців, яка спрямована на формування у дітей

цілісної картини світу у процесі вирішення проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього продукту, що має суб'єктивну або об'єктивну цінність і може бути однією з форм організації освітнього процесу.

Встановлено, що основна мета проєктної діяльності – це пробудження та підтримка дитячої цікавості щодо різноманітних проблем, що пропонуються в її рамках. Її фундаментом є комплексний розвиток, що включає: формування пізнавальних інтересів, здатності до самостійного використання знань на практиці, навичок орієнтації в інформації, пошуку нових знань та умінь, а також розвиток критичного мислення.

2. Виявлено критерії, показники й схарактеризовано рівні розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

Виділено емоційно-вольовий, когнітивний, процесуальний критерії, охарактеризовано високий, середній, низький рівні пізнавальних інтересів.

За отриманими результатами дослідження більшість дітей ЕГ і КГ мали середній рівень розвитку пізнавальних інтересів (50%). Високий рівень розвитку пізнавальних інтересів виявлено у меншій кількості дітей (19% ЕГ і 21% КГ). Ці діти демонстрували стійкий інтерес і позитивне ставлення до пізнання природи, активність і самостійність у виконанні пізнавальних завдань, вони вміли помічати проблеми, визначали мету своєї діяльності, обирати необхідні способи і засоби.

У решти дітей встановлено низький рівень сформованості дослідницької компетентності (31% ЕГ і 29% КГ). Вони не виявляли інтересу пізнавальної діяльності; не мали бажання вести дослідницький пошук вирішення проблеми.

3. Визначено та обґрунтовано методику розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності. Сформульовано основні правила організації проєктної діяльності дітей та виокремлено п'ять етапів реалізації методики: мотиваційний, пізнавальний, дослідницький, творчий та заключний. Показано, що кожен із них має свої особливості. На *мотиваційному етапі* разом із дітьми обговорюють та обирають тему проєкту, яка відповідає їхнім інтересам, визначають проблему, шляхом постановки вихователем проблемного

питання або завдання, яке зацікавить дітей і стимулюватиме їх до дослідження. На цьому етапі допомагають дітям визначити цілі й обов'язки кожного у спільній справі, спланувати етапи роботи над проектом. На *пізнавальному етапі* в арсенал педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю дітей входить цикл інтегрованих занять та інших видів діяльності дітей, спрямованих на збагачення та поповнення знань: бесіди на пізнавальні теми; обговорення проблемних ситуацій; екскурсії; спостереження за об'єктами та явищами природи; своєчасні, грамотні відповіді дорослих на дитячі питання пізнавального характеру тощо. На *дослідницькому етапі* діти досліджують, експериментують, шукають, творять. На *творчому етапі* будь-яке завдання формулюється так, щоб воно стимулювало здатність дитини до творчого рішення. На *заключному етапі* разом із дітьми презентуються результати проекту. Важливою умовою ефективної організації проектної діяльності є варіативне застосування методів та форм освітньої взаємодії.

4. Розроблено методичне портфоліо тематичних проєктів «Пізнаємо світ природи разом». Портфоліо містить п'ять тематичних проєктів: «Чарівниця Вода: досліджуємо та пізнаємо», «Наші друзі – домашні тварини», «У світі дерев», «Космічні далі», «Земля – наш спільний дім». Цілями запропонованих інформаційно-пізнавальних, дослідницько-екологічних проєктів для дітей старшого дошкільного віку було збагачення уявлень про навколишній світ, розширення знань про світ природи, розвиток пізнавальних інтересів до пошуково-дослідницької активності, формування навичок пізнавальної самостійності, дослідницьких умінь; виховання екологічної свідомості та культури поведінки у спільній з однолітками і дорослими діяльності.

5. Експериментально перевірено ефективність методики розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в проєктній діяльності. За загальним рівнем розвитку пізнавальних інтересів у дітей КГ змін не виявлено, так само більшість дітей мають середній рівень (57%). В ЕГ на 31% стало більше дітей з високим рівнем, на 6% знизилося із середнім рівнем, на 30% зменшилася кількість дошкільників, які мали низький рівень розвитку пізнавальних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (2021). Наказ МОН № 33 від 12.01.2021 року. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів. Монографія. Київ. Ін-т педагогіки АПН України, 1998. С. 190
3. Боднар А.Я., Макаренко Н. Г. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2014. Т. 162. С.32–38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMApp_2014_162_8
4. Гавриш Н, Загородня Л. Неосяжне небо над нами. Методична скарбничка вихователя. №3, 2021. С.4-37
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник К. : Либідь, 1997. 376 с.
6. Дитина : освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В. О. Огнев'юк ; авт. кол. А. Г. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. А. Г. Беленька; Мін. осв. і науки України, Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
7. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. пос./ Т. В. Дуткевич – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 392 с.
8. Енциклопедія освіти / [гол. редактор В.Г. Кремень] / Акад. пед. Наук України. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
9. Кобаль В.І. Методика розвитку пізнавальних інтересів учнів при вивченні історії України засобами краєзнавства : Монографія. Мукачєво : 2014. 229 с.
10. Козак Л.В. Проєктна діяльність у закладах дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. 176 с.
11. Козак Л.В., Іваненко Н.В. Особливості пізнавального розвитку дітей шостого року життя / Наукові інновації та передові технології» (Серія «Державне

управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка») № 6(8) 2022 С. 131-141.

12. Козак Л.В., Коваль В.Ю. Проектна діяльність як засіб підготовки дитини до навчання у Новій українській школі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. № 71, Т. 1. 2020. С.127-131.

13. Козак Л.В., Король Г.А. Проектна діяльність як чинник пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. Науковий фаховий журнал «Інноваційна педагогіка» Випуск 18/2019 ТЗ. С. 169-174

14. Кузіна О.Т. Діагностичні методики виявлення рівня сформованості пізнавальної активності дітей шостого року життя. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. Вип. 12 (18). С. 898–911. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-898-911](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-898-911)

15. Ладивір С. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості. Дошкільне виховання. 2006. № 11. С. 3-6.

16. Ладивір С. Пізнавальний розвиток: пошук ефективних шляхів //Дошкільне виховання. 2002. №10. С. 4-6

17. Лінник О. Як організувати проектну діяльність дошкільників// Вихователь-методист дошкільного закладу. 2020. № 10. С. 25-29.

18. Лякішева А., Мозоль В. Розвиток пізнавальних інтересів старших дошкільників як наукова проблема Педагогічний часопис Волині. №4(11). 2018 - С. 33-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2018_4_7

19. Макарова В. О. Розвиток допитливості у дітей старшого дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. Збірник наукових праць. Випуск 14., 2013. С.358-361

20. Метод проектів у діяльності дошкільного закладу / [укладач Л. А. Швайка]. Х.: Вид. група «Основа». 2010. 203 с.

21. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років “Дитина” /наук. ред .Г.В.Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертутіна та ін. К.: ТОВ “АКМЕ ГРУП”, 2021. 568 с.

22. Освітні технології: навчал. метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. Ред. О.М. Пехоти. К. : А.С.К., 2004. 256 с
23. Пастушенко Н. Б., Суддя З. О. Розвиток пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку засобами пошуково-дослідницької діяльності . Психолого-педагогічні науки. 2012. № 5 С.1-5
24. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 136 с.
25. Половіна Олена. Освітня взаємодія по-новому: артпроекти. Музичний керівник. Щомісячний спеціалізований журнал №9, 2021. С.11-15
26. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі [Текст] / Буракова Ю. Д. Харків: Вид. гр. «Основа», 2009. 204 с.
27. Проекти в початковій школі : тематика та розробка занять / упоряд.:О. Онопрієнко, О. Кондратюк . К. Шк. світ, 2007. 128 с.
28. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України. К., 2004. 19 с.
29. Терлецька Л.П. Пізнавальний інтерес як вирішальний чинник діяльнісної активізації учнів. Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки. 2013. Вип. 111. С.172–178.
30. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К., 2004. 23 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

«Вибір пізнавальних завдань» (Н. Пророк)

Мета. З'ясування наявності інтересу дітей старшого дошкільного віку до пізнавальної діяльності; рівня розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку.

Матеріал: конверти із зображенням, яке відповідає певному виду діяльності: ознайомлення з природою, ігри з іграшками, фізична культура, малювання (конструювання), математика, музичне мистецтво.

В кожному конверті є по два-три завдання.

Хід проведення. Дитині пропонується обрати один з конвертів і одне із завдань, що лежить у ньому.

Обробка даних. Інтерпретація результатів здійснюється за певними параметрами:

I. Заняття, що найбільш приваблює дитину.

II. Особливості пізнавальної активності.

Критерії пізнавальної активності.

Емоційно-мотиваційний:

1. Як дитина включається у виконання завдань:

- а) одразу із захопленням;
- б) сумнівається, гальмує, не одразу розпочинає роботу;
- в) пасивна, довго не розпочинає чи зовсім не виконує завдання.

Процесуально-операційний (змістовий):

2. Захопленість діяльністю:

- а) зосереджена під час виконання завдання чи відповіді;
- б) іноді відволікається;
- в) часто відволікається, не зібрана.

Контрольно-оцінний (результативний):

3. Ставлення до складності виконання завдання:

- а) уважна, завдання розв'язує впевнено, самостійно;
- б) звертається за допомогою, поясненням до дорослого;
- в) неуважна, підглядає у сусіда, наслідує іншого (дорослого чи дитину) чи зовсім залишає роботу.

Усі варіанти а) оцінюються у 5 балів;

Усі варіанти б) оцінюються у 3 бали;

Усі варіанти в) оцінюються у 1 бал.

Підраховується загальна сума балів –

12-15 балів – високий рівень пізнавальної активності, інтересу до навчально-пошукової дослідницької роботи. Пізнавальна самостійність.

6-11 балів – середній рівень пізнавальної активності, дитина іноді потребує допомоги дорослого, іноді відволікається від поставлених завдань.

3-5 балів – низький рівень інтересу до навчально-пошукової і дослідницької роботи.

Додаток Б

Діагностичні матеріали

Бланк спостереження

Критерії та рівні для визначення рівня емоційного сприйняття дитини:

- **Високий рівень:**
 - Вираз обличчя: радісне, зацікавлене
 - Міміка: активна, виразна
 - Поза: відкрита, розслаблена
 - Жести: активні, допитливі
 - Голос: дзвінкий, зацікавлений
 - Спілкування: активне, допитливе
- **Середній рівень:**
 - Вираз обличчя: нейтральний, але з елементами зацікавленості
 - Міміка: спокійна, але з елементами активності
 - Поза: відкрита, але з елементами стриманості
 - Жести: спокійні, але з елементами допитливості
 - Голос: тихий, спокійний, але з елементами цікавості
 - Спілкування: спокійне, стримане, але з елементами активності
- **Низький рівень:**
 - Вираз обличчя: сумне, незадоволене
 - Міміка: напружена, стисла
 - Поза: закрита, напружена
 - Жести: нервові, занепокоєні
 - Голос: глухий, монотонний
 - Спілкування: пасивне, байдуже

Додаток В

Тестовий метод Чомучки (М. Шумакова).

Мета: Вивчення пізнавальної активності дитини-дошкільника, вміння формулювати дітьми запитання.

Діагностичні показники: допитливість, інтереси, пізнавальна потреба, пізнавальний інтерес.

Віковий діапазон: старший дошкільний вік.

Джерело інформації: діти

Форма та умови проведення: індивідуальна.

Процедура проведення та інструкція:

Підготовка та проведення дослідження. Потрібно підібрати дві картинки, одна з яких має бути близькою за змістом для дітей (наприклад, зимові розваги, діти доглядають за рослинами), а на іншій мають бути зображені невідомі для дітей об'єкти природи. Дитині показують одночасно картинки, а потім пропонують пограти у гру «Чому?». Вона може ставити будь-які запитання про предмети чи об'єкти, які зображені на картинках.

У протоколах фіксуються імена, стать, вік і запитання кожної дитини.

Обробка й інтерпретація результатів: отримані матеріали обробляються за такими критеріями:

- широта охоплення предметів, зображених на картинках;
- кількість запитань, які ставить одна дитина;
- тип запитань.

1-й тип. Встановлювальні запитання – це запитання, які мають на меті щось з'ясувати, встановити («Хто це?», «Де спить?», «Як пересувається?»).

2-й тип. Визначальні запитання - пов'язані з виділенням ознак і властивостей об'єктів, визначенням часових і просторових характеристик («Верблюд любить хліб?», «А з чого зроблено космічний корабель?», «А вода холодна?»).

3-й тип. Запитання на виявлення причини – стосуються пізнання взаємозв'язків між об'єктами, виявлення причин, закономірностей, сутності явищ («Чому хлопчик сумний?», «Навіщо слону хобот?», «А вони, що замерзли?»);

4-й тип. Запитання-гіпотези, які містять у собі певний прогноз, передбачення («Хлопчик засмучений тому, що заблукав у лісі?»).

Після цього передбачається кількісний аналіз відповідей та встановлення їх переважаючого типу.

Процедурою передбачено таку обробку результатів:

10 балів – дитина поставила понад 4 запитання усіх типів;

- 8 – 9 балів – дитина поставила 3 – 4 запитання всіх типів;
- 4 – 7 балів – дитина задає від 2 до 3 запитань;
- 2 – 3 бали – дитина ставить лише одне запитання;
- 0 – 1 бал – дитина не змогла поставити жодного запитання.

Переведення балів у рівні:

- 10 балів - дуже високий рівень;
- 8 - 9 балів - високий рівень;
- 4 - 7 балів - середній рівень;
- 2 - 3 бали - низький рівень;
- 0 - 1 бал - дуже низький рівень.

Роблять висновок про рівень пізнавальної активності окремих дітей, про вміння ставити запитання. Дітям, які не вміють ставити запитання, надалі приділяють особливу увагу

Високий рівень (10 – 9 балів):

- Широта охоплення предметів:
- Дитина ставить запитання, які охоплюють широкий спектр предметів на картинках, виявляючи різноманіття інтересів.
- Кількість запитань:
- Дитина ставить 3 і більше запитань, охоплюючи всі чотири типи запитань.
- Тип запитань:
- Встановлювальні, визначальні, запитання на виявлення причини та запитання-гіпотези присутні у запитаннях дитини.

Достатній рівень (7-8 балів):

- Широта охоплення предметів:
- Дитина відчуває труднощі, коли ставить запитання, які охоплюють широкий спектр предметів на картинках, виявляючи різноманіття інтересів.
- Кількість запитань:
- Дитина ставить 3 запитання, охоплюючи всі чотири типи запитань, однак може відчувати труднощі.
- Тип запитань:
- Встановлювальні, визначальні, запитання на виявлення причини та запитання-гіпотези присутні у запитаннях дитини.

Середній рівень (4-6 балів):

- Широта охоплення предметів:
- Дитина ставить запитання, які охоплюють лише деякі предмети на картинках, виявляючи обмежений спектр інтересів.

- Кількість запитань:
- Дитина поставити від 2 до 3 запитань, не охоплюючи всі чотири типи запитань.
- Тип запитань:
- Присутні різні типи запитань, але один із них може бути відсутнім.

Низький рівень (0-3 бали):

- Широта охоплення предметів:
- Дитина не може поставити жодного запитання або поставити запитання, що обмежено темою, ставить обмежену кількість запитань, охоплюючи лише кілька предметів на картинках
- Кількість запитань:
- Дитина не змогла поставити жодного або поставити лише 1 запитання, або від 2 запитання, не покриваючи всі типи запитань.
- Тип запитань:
- Дитина не вміє поставити різні типи запитань або виявити різноманіття у типах запитань або поставила лише один тип питань

Високий рівень (9-і більше балів)

- Кількість відповідей: Дитина дає 9 і більше відповідей.
- Якісний аналіз: Відображає високий інтерес до пізнання світу. Відповіді свідчать про прагнення розуміти причинно-наслідкові зв'язки явищ.

Достатній рівень (6-8 балів)

- Кількість відповідей: Дитина дає від 3 до 8 відповідей.
- Якісний аналіз: Існує потреба в знаннях, але звертає увагу лише на конкретну інформацію. Відповіді можуть бути поверхневими та обмеженими.

Середній рівень (3-5 балів)

- Кількість відповідей: Дитина дає від 2 до 3 відповідей.
- Якісний аналіз: Існує потреба в знаннях, але звертає увагу лише на конкретну інформацію. Відповіді можуть бути поверхневими та обмеженими.

Низький рівень (0-2 бали)

- Кількість відповідей: Дитина дає 1 і менше відповідей.
- Якісний аналіз: Діти задоволені одноманітною інформацією. Цікавляться ситуаціями, які їм уже відомі, без явного прагнення до нових знань.

Додаток Г

Критерії для проведення спостереження за проявами пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку

При проведенні спостереження за пізнавальною діяльністю дітей ми визначали активність дітей за такими позиціями їх практичних вмінь і навичок:

1. Відповідь на пропозицію участі у пізнавальній діяльності
 - а) позитивна
 - б) нейтральна
 - в) негативна або пасивна (відмовляється).
2. Вияв інтересу до виконуваної пізнавальної діяльності
 - а) стійкий
 - б) ситуативний
 - в) відсутній
3. Вміння обирати способи і засоби пізнавальної діяльності для вирішення поставлених завдань
 - а) вміє, підбирає
 - б) не вміє, потребує допомоги педагога
 - в) пасивна, не вміє
4. Вміння самостійно розгортати пізнавальну діяльність (напр. спостерігати)
 - а) самостійно організовує свій процес пізнавальної діяльності
 - б) має труднощі, потребує допомоги педагога
 - в) пасивна, не вміє
6. Здатність стежити за перебігом пізнавальної діяльності, вносити вчасні зміни, досягати результату (напр. проведення дослідницької діяльності в природі)
 - а) вміє самоорганізуватися, здатна до самоконтролю
 - б) потребує допомоги педагога
 - в) не вміє, не контролює перебіг діяльності
7. Вміння робити висновки з отриманих результатів пізнавальної діяльності, оцінювати якість її реалізації.
 - а) вміє оцінювати свою діяльність, правильно формулює висновки;
 - б) не самостійна, потребує допомоги педагога;
 - в) не вміє, висновки не робить.

Усі варіанти а) оцінюються у 5 балів;

Усі варіанти б) оцінюються у 3 бали;

Усі варіанти в) оцінюються у 1 бал.

Підраховується загальна сума балів –

22-35 балів – високий рівень практичних навичок і вмінь пізнавальної діяльності, що вказує на високу пізнавальну активність, стійкий інтерес до виконуваної діяльності.

15-21 балів – середній рівень практичних навичок і вмінь пізнавальної діяльності.

7- 14 балів – низький рівень практичних навичок і вмінь пізнавальної діяльності.